

Васил Канисков

**СЪКРОВИЩНИЦА
НА БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА МЕДИЦИНА**

Том I

**ФИТОТЕРАПИЯ
НА ОНКОЛОГИЧНИТЕ ЗАБОЛЯВАНИЯ**

**ОПИТЪТ НА БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА МЕДИЦИНА
И ЛЕЧИТЕЛСКО ИЗКУСТВО ПРИ ДИАГНОСТИКА И ЛЕЧЕНИЕ
НА РАКОВИ ЗАБОЛЯВАНИЯ –
ЗЛОКАЧЕСТВЕНИ НОВООБРАЗУВАНИЯ ПО МКБ-10**

София, 2012

Всички права запазени. Нито една част от това издание не може да бъде възпроизвеждана под каквато и да било форма без изричното съгласие на автора и на издателство „Изток-Запад“.

© Васил Канисков, автор, 2012
© Издателство „Изток-Запад“, 2012

ISBN 978-619-152-044-2

Васил Канисков

**ФИТОТЕРАПИЯ
НА
ОНКОЛОГИЧНИТЕ
ЗАБОЛЯВАНИЯ**

Внимание!

1. Употребата на билковите продукти в посочените схеми за лечение на злокачествени новообразувания (ЗНО) и доброкачествени новообразувания (ДНО) може да се извършва единствено и само под контрол, наблюдение и указание на правоспособен медик или лечител. (Под правоспособен медик или лечител авторът разбира лице, завършило висше медицинско хуманно образование, специализирало най-малко три години и положило успешно изпити по лечебните методи на българската народна медицина със съответните програми и учебни планове, одобрени от Министерството на здравеопазването и Министерството на образованието, младежта и науката.)
2. За достоверна и официално призната ирисова диагноза се приема очната диагноза за съответното заболяване, поставена от медик или лечител с четени лекции по специалността „Ирисология и ирисова диагноза“ най-малко два семестъра в медицински ВУЗ и с успешно положени теоретични и практически изпити.
3. За резултатите от приложението на начините за лечение, когато изрично и лично са указани от автора – писмено и/или устно, но отделно от изложения материал, се носи пълна лична отговорност от самия него.

Васил Канисков

**СЪКРОВИЩНИЦА
НА БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА МЕДИЦИНА
(в три тома)**

Том I

Фитотерапия на онкологичните заболявания

Опитът на българската народна медицина и лечителско изкуство при диагностика и лечение на ракови заболявания – злокачествени новообразувания по МКБ-10

Том II

**Фитотерапия на болестните състояния
(справочник)**

Употреба на лечебни растения и лечебни вещества в българската народна медицина и лечителско изкуство за лечение на различни болестни състояния – пълен списък

Том III

**Популярен речник на растителните видове,
използвани във фитотерапията**

Списък на растителни продукти с български, латински и други наименования, използвани в българската народна медицина, лечителско изкуство и духовна медицина при лечение на заболявания

Защо българската народна медицина е съкровищница и днес

На 2 декември 1932 г. проф. Н. А. Стоянов докладва пред Природно-математическия клон на Българската академия на науките научен труд, озаглавен *Материали за български ботанически речник*. Тези материали са събрани за продължителен период от време от Б. Давидов и А. Явашев (покойници по време на докладването).

Двамата учени, независимо един от друг, имайки предвид огромното значение на един ботанически речник за хората и за науката в България, започват усърдно да събират данни за народните наименования на лечебните растения и за тяхната употреба от неизчерпаемата съкровищница на българската народна медицина. Отворено е само едно чекмедже на съкровищницата – т.нар. фитофолклор от Давидов и Явашев. Но и от намереното в него ние заедно с тях ставаме съсобственици на едно огромно национално богатство.

Когато събира зрънце по зрънце неизчерпаемото богатство на фитофолклора, в началото на миналия век упоритият учен А. Явашев е поставен в неблагоприятните условия на провинциален гимназиален учител в Разград. След известно време тези условия го принуждават да изпрати и предостави събраните материали на Б. Давидов в София, който да продължи щафетата. По това време Б. Давидов е уредник на Ботаническият отдел при Царския естествено-исторически музей и това му дава възможност заедно със своите сътрудници – гимназиалните учители П. Балабанова и М. Шосев, зачислени на работа в същия музей, да довършат започнатото от А. Явашев дело. Под ръководството на Б. Давидов двамата сътрудници трябва да прегледат повече от 80 съчинения на наши и чуждестранни учени, в които се намират известни данни по интересуващите ги въпроси. За съжаление преждевременната смърт на Б. Давидов попречва да се довърши започнатата работа. Не само това, но той е лишен и от възможността да подреди и систематизира събрания огромен фактически материал. Следва-

щият, който поема щафетата, е Б. Ахтаров – той подлага на основна преработка целия материал. На него се пада честта да довърши делото, започнато от учените А. Явашев, Б. Давидов, П. Балабанова и М. Шосев, в рамките на съществуващите възможности, определени от субективните и обективните условия по онова време.

Ученият Б. Ахтаров преработва оставените материали, като по своя преценка премахва ненужните и маловажни наименования на растения, които нямат никаква стойност за научния труд. За изясняване на някои заемки той поставя и наименования на растенията на повечето славянски езици, в т.ч. и старославянски и старобългарски (източник Н. Анненков, „Ботанический словарь“), руски, сръбски, чешки, хърватски, полски и пр. Не само това, но и на повечето от растенията са поставени и съответните наименования на широко употребяваните европейски езици – немски, френски и английски. По разбираеми причини голяма част от тях имат и турски наименования. На съответните места в научния материал на повечето от растенията са дадени и лечебни характеристики, и се посочва за лечение на какви болести се употребяват.

Неуморимият Б. Ахтаров подрежда растенията по азбучен ред със съответните наименования на латински език, както е прието в световната научна ботаническа практика. Тази подредба е улеснена твърде много от съвсем наскоро излезлите съчинения в няколко тома с богата илюстрация – *Флората на България* с автори проф. Н. Стоянов и проф. Б. Стефанов, преподаватели и в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. След това към латинските наименования се прилагат народните и официалните наименования на растенията на български, с морфологичните нюанси от различните краища на България.

Съдържанието на научния труд *Материали за български ботанически речник* е подредено в три части:

Част първа е наименована *Фитолингвистика* и изцяло, почти без промени, е съставена от Б. Давидов. Тя обхваща една сериозна материя, в която са отразени качеството, количеството, създаването и историята на наименованията на рас-

тенията в българската флора. За съжаление това ново и важно за научното знание направление „Фитолингвистика“ и до днес не е обект на внимание от съответните компетентни институции (например БАН или Университета).

Част втора на труда е един почти пълен *речник* с латинско-българските наименования на растенията, със стихове от народни песни, сведения от фитофолклора и приложение на лечебните растения в народната и в научната медицина. За съжаление след 1939 г. (годината на издаване и публикуване на *Материали за български ботанически речник*) до 1989 г. – т.е. половин век, малка част от описаните лечебни растения са обект на сериозни научни изследвания. Според мен съвсем „срамежливо“ лечебните растения са подложени на научна обработка, класификация, експеримент и пр., както си му е редът. Повечето от учените-специалисти в тези области по онова време предпочитат сякаш да омаловажават лечебните свойства на лечебните растения и техните активни съставки. Или по-точно: стремят се да изучат и извлекат само активно действащите биологични съставки от тях, да ги синтезират и подадат на фармацията. След демократичните промени от 1989 г. картината не се промени, дори напротив – в научните институти на БАН, университетите и в звената на научната медицина (колкото и парадоксално да звучи – това са малко или много държавни институции на нашата страна) настъпи такъв ред, сякаш в България никога не е съществувала българска народна медицина и по българските земи не виреят открай време лечебни растения. Като венец на нанесения антиинтелектуален удар можем да посочим и закриването през 1990 г. на още крехкия по онова време Институт по фитотерапия към БАН – с активното участие на един от първите министри на здравеопазването (жена). Но не само това... дойде пазарната икономика с нейните специфични закони и демокрацията със слободията и нещата придобиха отчайващо карикатурен вид.

Тогава, 3–4 години след започването на демократичните промени, аз се реех безпаметен и безмълвен над опустошените билкови полета на осиротяла България. Гледах как се скубят лечебните треви с корените и се изпращат с огромни ка-

миони някъде в Европа или в Америка, без значение къде. За да се върнат после преработени като хапчета, но многократно по-скъпи в българските аптеки...

Може би поради тези събития или нещо друго ден, след ден в мен узряваше една идея – да се опишат всички възможни заболявания (естествено по съдържанието, дадено от народния лечител Петър Димков в неговия тритомен научен труд *Българска народна медицина: природолечение и природосъобразен живот*, издаван и преиздаден два пъти от БАН) и всичките възможни лечебни треви, растящи по българските земи, които могат да се противопоставят ефикасно на всяко заболяване.

Именно в *СЪКРОВИЩНИЦА НА БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА МЕДИЦИНА. Том 2. Употреба на лечебни растения и лечебни вещества в българската народна медицина и лечителско изкуство за лечение на най-разпространените болестни състояния* съм работил за узряването на идеята няколко години, почти денонощно и без прекъсване, с главната цел да се покаже възможно най-голям брой лечебни растения за лечение на даден вид страдание. Дали това е научен труд, полезно съчинение, поредни блудкави твърдения или безсмислени драсканици нека оставим безпристрастният научен поглед, времето и практиката да решат. Но най-вече нека оставим резултатите от научното изследване и приложението на показаното знание за лечебните качества на билките да бъдат действително строги, но справедливи съдници.

За написването на горните редове изигра немалка роля и още нещо от *Материали за български ботанически речник* – към края на изложението безценен материал, в едно почти невзрачно приложение от 8 листа (или 16 страници) от авторите е даден един *Указател за употреба на растенията в медицината*. Неговото съдържание е съставено от един списък на болести и съответните употребявани за дадено заболяване лечебни растения. Лечебните растения не са описани със съответните научни латински или народни наименования, а са посочени само страниците, на които се намират – който се интересува и е сърцат за това знание, да отиде на съответната

страница, да ги потърси и намери. Но не само това – с получер са посочени страниците на многократно доказалите своя лечебен ефект при съответното заболяване лечебни растения. В така поднесените по форма знания за лечебните свойства и съответни приложения на лечебните растения имаше над какво да се работи...

Още нещо искам да добавя: за да се стигне до пълното оформяне на съдържанието на втората част от *СЪКРОВИЩНИЦА НА БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА МЕДИЦИНА* са ползвани знанията и опитът на плеяда от народни лечители, духовници, учени и най-вече радетели за човечност, етническа и верска толерантност, носители на безпределна доброта... изграждали и изграждащи и днес една непоклатима от времето и човешки посегателства народна медицина.

Част III от многогодишния труд на Б. Ахтаров, Б. Давидов, А. Явашев, М. Шосев, и П. Балабанова *Материали за български ботанически речник* е един достатъчно пълен речник – с около 11 250 (единадесет хиляди двеста и петдесет) народни и литературни (книжовни) имена на растенията. Този речник не е нито обогатяван, нито допълван от компетентните в тази област лица и институции (учени съответно от БАН и/или Университета) повече от 80 години, т.е. от 1932 до 2012 г. Предполагам хроничната липса на средства или липсата на академично време са причини за този застои и игнориране на проблема... Както и да е! А и Институтът по ботаника при БАН с новите реформи от 2010/2011 г. вече не съществува!

В края на третия том на *Българска народна медицина: природолечение и природосъобразен живот* на народния лечител Петър Димков е даден списък „на някои билки и латинските им наименования“, използвани в прецизно описаните болести и начините им на лечение от автора. Предполагам списъкът е съставен от самия лечител Петър Димков и почти изчерпва като количество използваните лечебни билки в неговите три тома от поредицата, но естествено има и някои пропуски... Предполагам неговият внук д-р Петър Димков ги е забелязал и отстранил чрез допълване на списъка, но така и не му е останало време до днес да ги публикува.

Отпечатването на епохалния труд в няколко тома *Флората на България* (1922–1925) с автори проф. Н. Стоянов и проф. Б. Стефанов несъмнено е знаменито събитие в научната общност на България. Самите автори си поставят следните цели в този труд: „1) да (се) запълни една съществена празнина в българската ботаническа литература, която празнина не даваше възможност да се познава нашата растителност (освен от едно твърде ограничено малцинство учени) и лишаваше от научните придобивки голямото мнозинство специалисти, работещи с растителните форми в областта на народното стопанство; 2) да (се) направи едно обобщение на всичките досегашни флористически изследвания в България и най-сетне 3) да се направи опит за критично изследване на събрания и публикуван материал, чието натрупване е продължило през един близо стогодишен период.“

Трудът на двамата автори е огромен. С неговото излизане на бял свят сякаш се поставят в ред и порядък наименованията на растенията, уточняват се белезите им в таблици за определяне на видовете, подреждат се растенията по семейства, родове, видове и вариетни форми на видовете – както си му е редът в науката ботаника. Всичкото това днес някой друг едва ли би го сторил, но... Верни на своя академичен и възрожденски стил, двамата учени, увлечени в работа на много места, сякаш забравят да поставят и български наименования на растенията. А там, където са поставени, те са силно научно звучащи и далеч от ежедневните наименования на лечебните треви. Практически удобните имена (наименования), дадени от народа в дългия многовековен ход на лечебна практика в българската народна медицина за билките, сякаш е забравен. Може този пропуск да е случаен, но може и да не е!

Въпреки тези забележки, според мен трудът на професорите Н. Стоянов и Б. Стефанов поставя темела за един по-задълбочен, обширен и пълен труд, плод на усилията на ярка плеяда от български ботаници, изгряла на небосклона на Република България след 1945 г. Става въпрос за десеттомното издание на БАН от 1963 до 1995 г. под редакцията на академик Даки Йорданов *Флора на България*. Естествено, въпреки добронамереното и съвместно съставяне и събиране на материалите,

във *Флората на България* се забелязват и някои пропуски: от отделни автори не са описани всички лечебни растения от флората на България (това сякаш не е основната цел в описанията), не са прецизирани достатъчно добре и ботаническите научни и народни наименования на растителните видове. Може би вторият пропуск се дължи и на липсата на единна ботаническа номенклатура на растителните видове във флората на България, която трябваше да се състави от съответната компетентна за това институция – например Института по ботаника към БАН...

Някак неусетно се наложи показаните пропуски да се запълнят от мен – един непрофесионален и извън законовите рамки лечител-билкар, нищо незнаещ допреди няколко години за наименованията на лечебните растения – било то на латински или на български. Възможно е пропуските да не са запълнени докрай, възможно е липсата на пълен професионализъм в личната ми персона да доведе да смехотворно и пренебрежително отношение към моя труд и героичните ми усилия да възстановя и обогатя знанието в българската народна медицина – кой знае?

Въпреки всичките тези съмнения и терзания, които ме обхващаха от време на време, аз постепенно, ден след ден, месец след месец, година след година записвах имената на растенията в един дълъг списък по азбучен ред. В крайна сметка се оформи в ръкопис на български език списък с имената на растителни видове, употребявани в практиката на народната медицина по българските земи в продължение на векове (с отделни наименования от различните региони) и в други европейски и азиатски езици. Надявам се в скоро време да държите в ръцете си третия том на една истинска *СЪКРОВИЩНИЦА НА БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА МЕДИЦИНА*, с пълен списък на растителни продукти с български, латински и други наименования, използвани в българската народна медицина, лечителско изкуство и духовна медицина при лечение на заболявания. В нея ще намерите над 32 000 наименования на малко над 3500 натурални растителни продукта (лечебни треви, тревисти растения, мъхове, папрати, храсти,

дървесни видове, плодни дървета, плесени, мухъл, гъби и пр.). Несъмнено подобен събирателен труд предизвиква интереса не само на българската научна общност. Поради факта, че българските земи в далечно и в по-близко минало са били и са кръстопът за обмен на културни и духовни ценности – от Изток на Запад и обратно, можем да вадим интересни изводи. Един от тях е несъмнено високата лечебна култура и интеграционна същност на народно-медицинските практики сред българските лечители. Друг извод е в неоспоримото добро познаване на местната и чуждата флора и нейното ботаническо описание – макар и за онова време несистематизирано. Но възрожденският дух на учените намира изход и прави тази систематизация в по-горе цитирания труд от няколко тома *Флората на България*.

След дългогодишни усилия (според мен поне 2–3 десетилетия) през 1941 г. в София излиза от печат един пълен справочник по *Лечебни растения* от д-р П. Николов, д-р А. Бойчинов и д-р П. Икономов. П. Николов е доцент (тогава) по фармакология в Университета, П. Икономов е аптекар във Вършец, а А. Бойчинов е фармакогност (днес не съществува като професия) и началник на лабораториите в Българското аптечно кооперативно дружество (днес такова дружество и такава длъжност не съществуват – може би за да не се раздуе много щатът на държавния ни апарат). В предговора към справочника съставителите между другото казват и следното: „Интересът към лечебните растения и лекуването с тях [фитотерапия] както у нас, така и в чужбина от две-три десетилетия насам се засили. Това се дължи на установеното в по-ново време обстоятелство, че цялостният извлек [запарка, отвара, тинктура] от дрогата [корен, листа, цвят, плод, кора] е в много случаи по-ценен в терапевтично отношение, отколкото са отделните чисти, химични съставки, получени от същата дрога. Напр. хининовите кори в някои случаи са по-ценни от хинина, опиумът – от морфина, беладоната – от атропина, и пр. Установи се, че почти винаги, освен една или няколко главни действащи съставки, в дрогата се намират и други различни по действие съпроводни съставки, ензими, баластки и др., които обусла-

вят едно по-силно, по-слабо или по-особено действие на дрогата в сравнение с действието на изолираната дейна [активна] съставка.“ В края на съдържанието на книгата *Лечебните растения*, в т.нар. раздел *Азбучник на терапевтичното действие и приложение на лечебните растения* след поредно мое търсене с много внимание и интерес открих посочването на десетина (седем) лечебни треви с противотуморно и противораково действие. Върнах се отново към книжката *Материали за български ботанически речник* на Ахтаров, Явашев и колектив. Там имах щастието да откроя Раздел IX, „Рани, циреи, отоци, тумори“ в т. 12, „Рак, злокачествени тумори“, където бяха описани 9 (девет) лечебни билки, ефикасни против това тежко заболяване! – отново пред мен се отвори широк простор за научни и творчески търсения...

Започнах упорито да изучавам и събирам сведения за противоракови и противотуморни лечебни растения от цялата писана и неписана история на българската народна медицина. Стигнах до Йоан Екзарх и неговия *Шестоднев* (IX век), в който според мен за първи път се споменава за употребата на едно лечебно растение при „продължителни страдания“. Естествено продължих с поп Матей Миткалото и дядо Даскал – йеромонах Неофит Калчев, и неговия безкрайно честен и човечен труд *Народен домашен лекар*. Дядо Даскал беше описал 10–12 лечебни треви, които употребява при рак (тежки болести) и тумори (живеница). По един достоен начин в трудовете на народния лечител Петър Димков на туморните и раковите заболявания е отделено специално внимание в нарочен раздел. Голяма част от лечебните растения, ползвани от Петър Димков, се припокриваха, естествено, с описаните билки от предишните лечители. В арсенала от неговите боеприпаси за атака срещу туморите и рака се намираха към 16–17 билки. По непонятни за мен причини една почти пълна дузина от силнолечебните противоракови билки, описани от по-старите лечители, липсваха у Димков. Предполагам това се дължи на ограниченията, наложени тогава от издателя (началото на 70-те години на миналия век) или от редактора (макар че само заради това, че проф. д-р Стефан Тодоров е научен редактор

на трите тома, впоследствие не получава академично звание в БАН!).

Приех нещата някак си присърце и като дълг към поколението на предишните лечители. Взех за основа международната квалификация на болестите (МКБ) с нейните два класа „Новообразувания (С00–D48)“ и едно по едно описах злокачествените и доброкачествените заболявания по МКБ-10 ревизия, с всичките видове билки, готови да борят тези тежки заболявания, някои от начините на приложението им и една почти мигновена и достатъчно точна и ясна очна диагноза. Ето как се появи книгата, която държите в ръцете си. Време е да кажа, че не мен не ми е известно такова пълно описване на злокачествени заболявания и лечебни билки за тяхното лечение да съществува другаде по света.

Въпреки съвестната обработка на литературните материали, съчетана с 25-годишната ми непрекъсната лечителска практика, не е изключено да съм допуснал някои пропуски и да съществуват недостатъци в съдържанието на материала, събран в трите части на *СЪКРОВИЩНИЦА НА БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА МЕДИЦИНА*. Като един възможен недостатък мога да посоча засиленото авторово внимание към едни тежки за днешното време злокачествени заболявания – раковите. Друг явен недостатък е изброяването на лечебните растения след всяко едно или група заболявания, без конкретно указание за начините на тяхното приготвяне и съответни дозировки за прием. Възможни са (даже ги има) и авторови грешки при изписването на латинските наименования на растенията. Като основен недостатък обаче спокойно може да се посочи архаичният изказ в наименованието на болестите, което говори единствено за незадоволителната висота на (вероятно ще се намерят хора, които ще кажат, че почти липсват) медицински знания у автора.

Възможно е да съм допуснал и други съществени и важни пропуски, защото такъв вид материя се обработва не от лаици, като мен, в областта на научната биомедицина, ботаника и фитотерапия, а от съответните специалисти и институти с определено високо академично, професионално и образователно ниво. Въпреки всичко обаче...

Нека отново цитираме Б. Ахтаров: „На съответните места също така посочих против какви болести се употребяват нашите лечебни билки. Такива билки у нас се наброяват около 500 (в действителност лечебните билки в България са над 3500 – три хиляди и петстотин – б.м., В.К.). Смятам, че тези данни ще бъдат от голям интерес. Дадох в курсив ония имена на растенията, които считам за най-употребими и които повече или по-малко са се наложили в нашата литература. Не бива да се мисли, че с това този въпрос е напълно разрешен. Неговото окончателно решаване, според мен (и според мен – б.м., В.К.), може да стане само при общото сътрудничество на най-компетентните институции у нас: Министерството на народната просвета, Университетът, Българската академия на науките, царските научни институти и природонаучните дружества, както и при съдействието на всички компетентни лица в тази област.“ (Предговор към *Материали за български ботанически речник*, София, 1939 г.)

Увод

Актуалност на проблема

„Всеки час в България от рак се разболяват 3,6 души. А от страшното заболяване на всеки 60 минути издъхват около 1,8 българи.“ Данните са от Националния раков регистър (за 2004 г.) и са публикувани в алманаха *Човекът побеждава рака*, чийто отговорен редактор е „водещият онколог на държавата“, проф. Иван Черноземски.

Въпреки усилията на научната медицина с нейните съвременни методи за лечения на онкологичните заболявания, само след няколко години официалните данни показват, че през 2009 г. новозаболените от рак са 29 000 души, починалите – 18 000.

През 2010 г. новозаболените от злокачествени новообразувания (рак) в България са били 34 000 (тридесет и четири хиляди), а починалите в резултат на това заболяване са около 22 000 (двадесет и две хиляди).

Новозаболените през 2011 г. са около 37 000 (тридесет и седем хиляди), а починалите – около 23 000–25 000.

Общо боледуващите от рак в нашата страна днес са над 270 000 (двеста и седемдесет хиляди) човека!

Оказва се, че всяка година от територията на Република България си отива населението на среден по големина град – от онкологични заболявания. И темповете са с тенденция на нарастване, а не на намаляване. Възможно е в следващите 5–10 години официалните данни да покажат намаляване ръста на онкологичните заболявания. Но тази тенденция едва ли ще показва действителното състояние на нещата, защото е естествено с намаляването броя на населението да намалява и относителният дял на онкоболните.

Обект на нашите изследвания е биологичната форма на материята (в движение) – физическото тяло на човека в неговите неестествени състояния на болест.

Предмет на изследването са теоретичните, методическите и приложните въпроси на лечението на онкологичните забо-

лявания и приложената очна диагностика съгласно натрупаните днес опитност и знания в българската народна медицина и лечителско изкуство.

Основната цел на тези изследвания е въз основа на анализ на съществуващите досега методи за лечение на раковите заболявания в българската народна медицина, днешните постиженията във фитотерапията и съвременните научни изследвания, както и на въведените в научната медицина методики за лечение на онкозаболяванията да се разработят и приложат практически успешни методи за природно лечение (основно фитотерапия) и диагностика (очна и/или ирисова) на всичките онкологични заболявания, посочени в МКБ–10 (Международната класификация на болестите – 10. ревизия). Свързано с основната цел е и въвеждането на една достатъчно обективна, вярна и точна очна диагноза за бързо и изпреварващо диагностициране на онкологичното заболяване с неговата точна локализация. Без изрично да е показано, поставя се и една допълнителна цел – за съвместяване на съвременните медицински методи за лечение на злокачествените заболявания: оперативна интервенция, химиотерапия, лъчелечение, хормонална терапия и пр. с днешните утвърдени в практиката и доказали своята ефективност фитотерапевтични и природни методи от българската народна медицина. В добронамереното отношение между двата метода: на съвременен научно и природно лечение е възможно тази допълнителна цел в бъдеще да стане основна, при едно по-задълбочено научно изследване и въвеждане на нови, по-ефективни методики за лечение на злокачествените заболявания.

За постигане на основната цел са поставени за решаване следните задачи:

1. Състояние на проблема. В съвременните научно-медицински методи на лечение на онкологични заболявания са изключени напълно (някъде почти напълно) природните методи на лечение. Днешната медицина с нейното направление онкология, забързана по-бързо да реши въпросите, свързани с онкоболните, напълно е игнорирала първите фитопродукти, чрез които се осъществяват достатъчно успешно лечебните

процедури, свързани с лечението (дори и профилактиката) на рака. Става въпрос за продуктите от зимзелен, мразовец (есенен минзухар) и др.

2. Теоретико-методични въпроси. Въпреки много доброто познаване на природата и механизма на действие на раковите клетки, в най-новите научни направления на медицината няма достатъчно ясно изразен практически напредък в лечението на злокачествените новообразувания. Клетката на рака сякаш си играе на криеница с днешните учени. Тя променя структурата си, създава си собствена организация на ред и порядък, нараства и се размножава както си иска и когато си поиска. За съжаление всяка съвременна методика за решаване на въпросите на онкологичните заболявания се свежда до решаването на един и същ въпрос – унищожаването на т.нар. ракови клетки. В резултат от тези съвременни научни действия относително се удължава времето на преживяемост на пациентите, болни от злокачествените заболявания. Но за съжаление същевременно се увеличава броят на заболелите. В крайна сметка раковите заболявания днес са безусловно смъртоносни и придобиват все повече епидемичен вид, колкото и това да е неприятно за медицината (още повече – за заболелите).

Време е отново да си припомним, че тези т.нар. ракови клетки всъщност са наши клетки и към тях не можем и не бива да се отнасяме като към смъртни врагове.

3. Методика за решаване на проблема. Съществуват методи, познати и прилагани от българската народна медицина, които изключват всякакви инвазивни методи (инвазия – проникване в човешкото физическо тяло през изкуствени или естествени отвори) и/или унищожаване на т.нар. раковите клетки. Описаните в книгата начини на лечение на злокачествените заболявания водят само и единствено до запазване целостта на физическото тяло на човека – при очната диагноза, както и до преобразуване и адаптиране на раковите клетки към нормално функциониращите други здрави клетки – при лечение (фитотерапия, физиотерапия и диетика).

4. Експериментално изследване на прилаганата методика. Резултатите от прилаганите методики за диагностика и ле-

чение могат да се проверят, потвърдят и/или отхвърлят като ненаучни и практически ненужни. Естествено авторът не очаква това да се случи – проверка и прилагане на методите на лечение на онкологичните заболявания в съвременната медицина. По-скоро ще се стигне до ново възбуждане на следствени действия, прокурорски обвинения и съдебни процедури. Както и до всевъзможни пречки – законни и незаконни, за отнемане правото на преподаване, научна работа и издателска дейност. Само за информация: материалът в книгата беше готов за печат и издаване преди 7 (седем) години. Предварително с него бяха запознати достатъчно добре информирани с въпросите на онкологичните заболявания и фитотерапията, и с достатъчно високи научни степени личности...

Всичките – и тези, които ми пречат, и тези, които ми помагат, да са живи и здрави! Бог да бди над вас! Нека Неговите безгранична Любов, безкрайна Мъдрост и неумолима Истина ни водят към вечен живот!

Общ списък на злокоществените заболявания по международната класификация на болестите (МКБ-10)

Злокачествени новообразувания (C00–C97) и (D00–D48)	
(C00–C97)	Злокачествени новообразувания
(C00–C14)	Злокачествени новообразувания на устните, устната кухина и фаринкса
(C15–C26)	Злокачествени новообразувания на храносмилателните органи
(C30–C39)	Злокачествени новообразувания на дихателните органи и гръдния кош
(C40–C41)	Злокачествени новообразувания на костите и ставните хрущяли
(C43–C44)	Злокачествени новообразувания на кожата
(C45–C49)	Злокачествени новообразувания на мезотелиалната и меките тъкани
(C50)	Злокачествени новообразувания на млечната жлеза
(C51–C58)	Злокачествени новообразувания на женските полови органи
(C60–C63)	Злокачествени новообразувания на мъжките полови органи
(C64–C68)	Злокачествени новообразувания на пикочната система
(C69–C72)	Злокачествени новообразувания на окото, главния мозък и други части на централната нервна система
(C73–C75)	Злокачествени новообразувания на щитовидната и други ендокринни жлези
(C76–C80)	Злокачествени новообразувания с неточно определени, вторични и неуточнени локализации
(C81–C96)	Злокачествени новообразувания на лимфната, кръвотворната и сродните им тъкани
(C97)	Злокачествени новообразувания със самостоятелни (първични) множествени локализации
(D00–D09)	Новообразувания in situ
(D10–D36)	Доброкачествени новообразувания
(D37–D48)	Новообразувания с неопределен или неизвестен характер

Подробен списък на злокачествените заболявания по международната класификация на болестите (МКБ-10)

Десета ревизия на Международната класификация на болестите МКБ-10	
(C00–C97)	Злокачествени новообразувания
C00	Злокачествено новообразувание на устната кухина
C01	Злокачествено новообразувание на основата на езика
C02	Злокачествено новообразувание на други и неуточнени части на езика
C03	Злокачествено новообразувание на венците
C04	Злокачествено новообразувание на пода на устната кухина
C05	Злокачествено новообразувание на небцето
C06	Злокачествено новообразувание на други и неуточнени части на устната кухина
C07	Злокачествено новообразувание на околоушната слюнчена жлеза (паратис)
C08	Злокачествено новообразувание на друга и неуточнена част на големите слюнчени жлези
C09	Злокачествено новообразувание на сливицата (тонзила)
C10	Злокачествено новообразувание на орофаринкса (мезофаринкс)
C11	Злокачествено новообразувание на носогълтката (назофаринкс)
C12	Злокачествено новообразувание на пириформения синус
C13	Злокачествено новообразувание на хипофаринкса
C14	Злокачествено новообразувание с други и неточноопределени локализации на устните, устната кухина и фаринкса
C15	Злокачествено новообразувание на хранопровода
C16	Злокачествено новообразувание на стомаха
C17	Злокачествено новообразувание на тънките черва
C18	Злокачествено новообразувание на дебелото черво (колон)
C19	Злокачествено новообразувание на ректосигмоидалната област
C20	Злокачествено новообразувание на правото черво (ректум)

C21	Злокачествено новообразуване на ануса и аналния канал
C22	Злокачествено новообразуване на черния дроб и интра-хепаталните жлъчни пътища
C23	Злокачествено новообразуване на жлъчния мехур
C24	Злокачествено новообразуване на други и неуточнени части на жлъчните пътища
C25	Злокачествено новообразуване на панкреаса
C26	Злокачествено новообразуване на храносмилателните органи с друга и неточно определена локализация
C30	Злокачествено новообразуване на носната кухина и средното ухо
C31	Злокачествено новообразуване на синусите
C32	Злокачествено новообразуване на ларинкса
C33	Злокачествено новообразуване на трахеята
C34	Злокачествено новообразуване на бронхите и белия дроб
C37	Злокачествено новообразуване на тимуса
C38	Злокачествено новообразуване на сърцето, медиастинума и плеврата
C39	Злокачествено новообразуване с други и неточно определени локализации на дихателните органи и гръдния кош
C40	Злокачествено новообразуване на костите и ставните хрущяли на крайниците
C41	Злокачествено новообразуване на костите и ставните хрущяли с други и неуточнени локализации
C43	Злокачествен меланом на кожата
C44	Други злокачествени новообразувания на кожата
C45	Мезотелиом
C46	Сарком на Капоши
C47	Злокачествено новообразуване на периферните нерви и вегетативната нервна система
C48	Злокачествено новообразуване на ретроперитонеума и перитонеума
C49	Злокачествено новообразуване на съединителната и другите меки тъкани
C50	Злокачествено новообразуване на млечната жлеза
C51	Злокачествено новообразуване на вулвата

C52	Злокачествено новообразуване на влагалището (вагина)
C53	Злокачествено новообразуване на шийката на матката (цервикс)
C54	Злокачествено новообразуване на тялото на матката
C55	Злокачествено новообразуване на матката с неуточнена локализация
C56	Злокачествено новообразуване на яйчника
C57	Злокачествено новообразуване на други и неуточнени части на женските полови органи
C58	Злокачествено новообразуване на плацентата
C60	Злокачествено новообразуване на пениса
C61	Злокачествено новообразуване на простатата
C62	Злокачествено новообразуване на тестиса
C63	Злокачествено новообразуване на други и неуточнени части на мъжките полови органи
C64	Злокачествено новообразуване на бъбрека, с изключение на бъбречното легенче
C65	Злокачествено новообразуване на бъбречното легенче
C66	Злокачествено новообразуване на уретера
C67	Злокачествено новообразуване на пикочния мехур
C68	Злокачествено новообразуване на други и неуточнени части на пикочните органи
C69	Злокачествено новообразуване на окото и неговите придатъци
C70	Злокачествено новообразуване на мозъчните обвивки (менинги)
C71	Злокачествено новообразуване на главния мозък
C72	Злокачествено новообразуване на гръбначния мозък, черепно-мозъчните нерви и други части на централната нервна система
C73	Злокачествено новообразуване на щитовидната жлеза
C74	Злокачествено новообразуване на надбъбречната жлеза
C75	Злокачествено новообразуване на други ендокринни жлези и сродни структури
C76	Злокачествено новообразуване с други и неточно определени локализации

C77	Вторично и неуточнено злокачествено новообразувание на лимфните възли
C78	Вторично злокачествено новообразувание на дихателната и храносмилателната система
C79	Вторично злокачествено новообразувание с други локализации
C80	Злокачествено новообразувание с неуточнена локализация
C81	Болест на Хочкин
C82	Фоликуларен [нодуларен] не-Хочкинов лимфом
C83	Дифузен не-Хочкинов лимфом
C84	Периферни и кожни Т-клетъчни лимфоми
C85	Други и неуточнени типове на не-Хочкинов лимфом
C88	Злокачествени имунопролиферативни болести
C90	Множествен миелом и злокачествени плазмоклетъчни новообразувания
C91	Лимфоидна левкемия
C92	Миелоидна левкемия
C93	Моноцитна левкемия
C94	Други левкемии с уточнен клетъчен вид
C95	Левкемия с неуточнен клетъчен тип
C96	Други и неуточнени злокачествени новообразувания на лимфната, кръвотворната и сродните им тъкани
C97	Злокачествени новообразувания със самостоятелни (първични) множествени локализации
(D00–D09)	Новообразувания in situ
(D10–D36)	Доброкачествени новообразувания
(D37–D48)	Новообразувания с неопределен или неизвестен характер

Общи понятия и определения¹

Тумори – злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО и ДНО)

Определение за тумори

Неудържим, неконтролиран растеж на клетки, при който е нарушен процесът на диференциация, на съзряване.

Науката, която изучава туморите, се нарича онкология.

Какво е ракът?

Ракът започва в клетките на различните тъкани. Тъканите формират органите на тялото ви. Нормално клетките нарастват и се делят, за да формират нови клетки в зависимост от нуждите на тялото. Когато клетките остаряят, умират и на тяхно място се образуват нови.

Понякога този процес не се осъществява както трябва. Нови клетки се образуват, без тялото да има нужда от тях, а старите клетки не умират когато трябва. Тези допълнителни клетки формират маса от тъкан, наречена тумор.

Обща характеристика

Терминът тумор има латински произход и означава подутина.

Патологичната анатомия играе основна роля в изследванията на туморите.

Етиология и патогенеза

Причините за туморния растеж са всестранно проучвани, без да се е стигнало до ясно становище по въпроса.

Факторите, причиняващи тумори, се групират в четири основни групи: физични, химични, инфекциозни и генетични.

¹ Автор на текста (с. 27–31) е д-р Лазарова.

Физични фактори

Радиационни въздействия – облъчвания при работа с уран и кобалт.

Ултравиолетови лъчи – при продължителна работа на открито под въздействие на слънчевите лъчи.

Азбест – тънките и дълги нишки на азбеста предизвикват тумор на серозните обвивки.

Химични фактори

Доказана е ролята на анилиновите бои, нитрозамините, катраните от саждите на комините или от горенето на цигарите в етиологията на туморите. Тези фактори трябва да действат продължително време, за да доведат до туморен растеж.

Инфекциозни фактори

Вируси – установена е ролята на човешкия папилома вирус в етиологията на карцинома на маточната шийка. Вирусите имат възможност да проникнат в генома на клетката и да я превърнат в туморна.

Хронични възпалителни процеси в някои органи са предпоставка за поява на злокачествени тумори.

Класификация на туморите

Според характера и биологичното поведение туморите се делят на две основни групи – *доброкачествени* и *злокачествени*.

Според вида на тъканта, от която произхождат, се делят на епителни, мезенхимни, тумори от кръвната и лимфната тъкан, от пигментната, от нервната тъкан, тератоми.

Наименования на туморите

Наименованията на туморите се образуват от наименованието на тъканта, от която произхожда туморът, с окончание „ома“. За злокачествените варианти на епителните тумори се добавя карцинома, а за мезенхимните тумори – саркома.

Примери – аденома – аденокарцинома

Фиброма – фибросаркома.

Доброкачествени тумори – характеристики

Доброкачествените тумори нарастват бавно, притискат околните тъкани, без да ги разрушават, обикновено имат капсула, не метастазират.

При морфологично изследване на клетките на доброкачествените тумори не се различават от нормалните клетки, но нямат правилно подреждане в туморната тъкан.

Предракови състояния

Метаплазия – процес на превръщане на тъканите от един вид в друг, сроден с изходния. Това е защитно-приспособителен процес, с който организмът реагира на променените условия. Най-често се среща метаплазия на епитела в тъкани с хроничен възпалителен процес и смутена регенерация (възстановяване). Пример за това е промяната на цилиндричния епител на бронхите в плосък при хроничен бронхит.

Дисплазия – нарушение в клетъчното разрастване и узряване на клетките.

Наблюдава се в епителната тъкан, и по-точно в многослойния плосък епител.

Дисплазията и метаплазията са предпоставки за последващо развитие на злокачествени туморни процеси в засегнатите органи. Така например дисплазията на епитела на маточната шийка може да доведе до развитие на карцином.

Карцином in situ

Карциномът in situ е състояние, при което се наблюдава атипизъм на клетките в зона от епитела (най-често в многослойния – плосък епител), но е запазена базалната им мембрана и няма проникване на клетки под нея. Карциномът in situ означава „тумор на своето място“. Той е стадий, предшестваш инвазивния, разрушаващ растеж на туморите.

Злокачествени тумори – характеристики

Злокачествените тумори нарастват бързо, като прорастват, инфилтрират околните тъкани и ги разрушават. Те имат свой-

ството да метастазират, да се пренасят и развиват на ново място извън тумора.

Клетките на злокачествените тумори се различават по форма, големина, оцветяемост и съотношение между ядро и цитоплазма от зрелите клетки на тъканта, от която произхождат.

Епителни тумори

Епителните тумори могат да изхождат от покривния или от жлезистия епител. Първите се наричат папиломи, а вторите – аденоми. Папиломите се развиват на местата, покрити с многослоен плосък епител – кожа, лигавица на устна кухина, ларинкс, анална област и др. Разрастват се под формата на веруки, брадавици. Туморите от жлезистия епител се развиват в органи, покрити с лигавица, или в жлези.

Епителните тумори имат гнезден строеж. Туморните епителни клетки представляват паренхима на тумора, а съединителната тъкан между паренхимните клетки, в която се намират кръвоносните съдове, се нарича *строма*.

Злокачествените варианти на епителните тумори – карциномите, имат голямо разнообразие в клетъчния си строеж, което ги прави толкова трудни за лечение.

Карциномите метастазират предимно по лимфен път.

Мезенхимни тумори

Мезенхимните тумори са група, в която влизат представители, изхождащи от съединителната, мастната, гладко- и напречнообраздена мускулна тъкан, кръвоносните и лимфните съдове, кости, хрущял.

Злокачествените варианти на мезенхимните тумори се наричат *саркоми*.

При мезенхимните тумори паренхимата и стромата са от един и същ произход и трудно се разграничават.

Мезенхимните тумори имат снопчест строеж и наподобяват рибено месо.

Саркомите имат свойството да метастазират по кръвен път.

Тумори на нервната система

Туморите на нервната система могат да изхождат от глиалните клетки на главния и гръбначния мозък, от мозъчните обвивки или от обвивките на периферните нерви. Най-чести са астроглиалните тумори на главния мозък, които се наричат *астроцитомии*. Нарастват бавно, но разрушават мозъчната тъкан и се проявяват с отпадна неврологична симптоматика. Злокачественият вариант на глиален тумор е мултиформният глиобластом.

Туморите на мозъчните обвивки се наричат *менингиоми*. Те изхождат от меките мозъчни обвивки, имат капсула, нарастват бавно, като притискат мозъчната тъкан, без да я разрушават. Могат да предизвикат парализа на крайниците, които се възстановяват след оперативното отстраняване на тумора.

Туморите, които изхождат от обвивките на периферните нерви, се наричат *шваноми* или *невриноми*. Развиват се както от черепно-мозъчните нерви, така и от периферните.

Пигментни тумори

Представител на тази група тумори е малигненият меланом, който е един от най-злокачествените тумори в човешкия организъм. Може да изхожда от пигментна малформация на кожата – бенка, пигментен невус. В туморните клетки на малигнения меланом се намира голямо количество от пигмента на кожата – меланин. И в туморните метастази се намира много меланин, който придава черен цвят на тъканта.

Тумори на лимфната тъкан

Туморите на лимфната тъкан се наричат *лимфоми*.

Лимфомите се разделят на две групи:

- ✦ малигнени Хочкинови лимфоми;
- ✦ малигнени не-Хочкинови лимфоми.

Лимфомите засягат групи лимфни възли, които се увеличават, а при хистологичното изследване се наблюдава заличаване на структурата на лимфния възел и разрастване на атипични, бластни клетки.

Общи забележки

I. Истината за лечението на тумори – злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО и ДНО):

1. Колкото по-рано се постави диагнозата и се започне лечение, толкова по-голям е шансът за излекуване!
2. Самото лечение може да бъде хирургично, химиотерапия, лъчева терапия (хормонална терапия) или комбинация от изброените методи.
3. Лечението на злокачествените заболявания цели най-вече да запази живота на пациента! Всички манипулации са силно увреждащи общото здраве на човека. При хирургичните интервенции се изрязват голямо количество тъкани, стига се често до обезобразяване! Химиотерапията и лъчевата терапия, убивайки раковите клетки, унищожават и голямо количество здрави такива. В резултат се нарушава имунитетът, болният развива нови болести. Понякога по-трудната част започва след победата над болестта. Когато се наруши безвъзвратно възможността за нормални социални контакти, за работа, за ежедневните човешки дейности, е трудно да се намерят сили за живот.
4. Причини за възникване на ЗНО и ДНО: съвременната наука признава, че за възникването на „злокачествените заболявания досега още не е открила специфичния причинител“.

II. Според съвременните научни схващания основни характеристики на фитотерапията са:

- ✦ перорален прием или външно приложение на фитотерапевтичните средства;
- ✦ нужда от дълготрайно приложение, бавно действие и късно проявление на резултата, умерен ефект;
- ✦ доказана липса на ефект при много заболявания (например които се развиват скоротечно или в ранна детска възраст).